

man kan sige det, men Forholdene ude i Livet udvikle sig anderledes, end man tror ved at se dem paa Afstand. Hvor ofte er det ikke de smaa Sten, som vælte de store Bøer; hvor lidt er det ikke Gudsforvalteren eller dem, som staa endog langt under Gudsforvalteren, som besørge den Slags Forretninger; det er umuligt for Gudsseieren, som undertiden lever fjernt fra Hjemmet, tilfulde at varetage deres Liv, og han maaste af Hjertet gjerne vil varetage. — Efter disse almindelige Udtalelser vil jeg trostigt overlade Sagen til Thingets Belvilje; den er lille og let overskuelig, og desuden have vi iaar til Forskjel fra ijsor til Lovforslaget vedsjøet nogle enkelte Anmærkninger. Jeg haaber, at denne Sag vil møde Belvilje, ikke blot hos Folkethinget, men ogsaa hos Regjeringen, og jeg haaber, at den høitærede Regjering vil følge Sagen ogsaa paa dens videre Gang med saa megen Belvilje, at ogsaa det andet Thing vil tage det af os ønske og forlangte Billighedshensyn til den mindre bemidlede Mand ude paa Landet.

Indenrigsministeren (Stael): Jeg er enig med det ærede Medlem i en Del af, hvad han sagde, og navnlig veed han jo meget godt, at min Betragtning af Husmandsstandens Kaar falder temmelig nær sammen med hans. Jeg har i dette Thing udtalt, at det var en arbejdsom og tarvelig Stand, som fortjente baade Understøttelse og Sympathi. Naar det ærede Medlem imidlertid har beskrevet deres Tilstand ved at sige, at det var haardt, at Mænd, som vare fødte paa et Sted og havde levet og virket der, kunde risikere at blive smidt ud, saa er det et Udtryk, som ikke er ganske rimeligt med Hensyn til de bestaaende Forhold. Jeg tror, at den, som er født paa et Sted og har levet sin Tid der, vil i Reglen have den bedste Udsigt til at blive i disse Forhold, hvorunder han lever, ogsaa for Fremtiden, forudsat, at der ikke kommer Begivenheder imellem, som gjøre det naturligt, at han maa bort fra Stedet. Denne humane Følelse, tror jeg, vil findes hos alle Gæere af saadanne Husmandslobder, og dette er som bekendt ikke blot de store Besiddere, men ogsaa Folk af Gaardmandsklassen. Naar det ærede Medlem beskrev deres Tilstand, som om de havde for tarvelige Klæder til at gaa i Kirke med, og derefter bedømte deres hele pekuniære Forhold, tror jeg, at det er noget stærkere, end Forholdene i Almindelighed anvise. Men jeg vil ogsaa sige, at hvis deres Tilstand er saa ynkkelig, vilde denne Lov efter min Mening vist neppe være istand til at hjælpe stort paa dette Forhold, og jeg tror ikke, den vilde faae saa stor praktisk Betydning, som man har ventet. Jeg sympatijserer som sagt med Hovedtanken i Lovforslaget, og jeg vilde ønske, man kunde finde Midler til yderligere, end fket er, at bidrage til denne Stands Op-

komst, ogsaa af Hensyn til den Forbedring af Agerbruget, som man kunde vente, at det vilde have til Følge. Men hvor tilstræbeligt nu end Formaålet kunde være, maa der dog ogsaa tages Hensyn til de Midler, hvorved det agtes opnaaet. Her fremkomme mine Betæneligheder og det i dobbelt Retning. Jeg kan ikke se rettere, end at bebyrdende Bestemmelser som disse, en saadan Indgriben i Raadigheden over Eiendom, som for Tiden er fri, er et Indgreb i Eiendomsretten, og at det maatte kunne paavises, at en Bestemmelse som den her foreslaaede var nødvendig af Hensyn til Almenvellet, for at den skulde kunne forsvares. Endvidere mener jeg, at man ikke bør gjøre noget Indgreb i Kontraktfriheden, uden at der dertil kan paavises meget væsentlige Grunde, og uden at man deraf kan vente særlig almennyttige Resultater. Naar nu det ærede Medlem — hvad der fremgaar af Lovforslagets Indhold og Motivering — tror at kunne oversføre Lovgivningens indskrænkende og bebyrdende Bestemmelser med Hensyn til Fæstegaarde paa Huslobder, da søver han i en Bidsfarelse. Der kan i saa Henseende ikke drages Parallel imellem Fæstegaarde og Huslobder, idet de hine i Tidernes Løb paalagte Indskrænkninger i Eiendomsraadigheden og Kontraktfriheden søge sin Begrundelse i den fra gammel Tid bestaaende Fæstetvang og en historisk udviklet Praxis. Det er, støttet til disse Grunde, at Fæsteforholdet igennem Tidernes Løb ved Lovgivningen er udviklet til Fordel og Betyggelse for den ene Part, men disse Grunde kunne ikke paatales med Hensyn til Huse, der ikke ere Fæstetvang undergivne, men fri Eiendom, ligesom der heller ikke i den historiske Udvikling ligger Noget, som kunde begrunde særlige bebyrdende og begrænsende Bestemmelser i den frie Benyttelse af denne frie Eiendom. — Vil man anføre, at tidligere Love have fastsat begrænsende Bestemmelser og at det navnlig skete ved Loven af 27de Mai 1848, saa vil jeg dertil sige, at der ved Loven af 1848 ikke tilsigtedes at opnaa materiel Fordel for Husmændene; men Hensigten var at stille dem frit og uafhængigt, for uden Bihensyn at kunne udøve den dem ved Forsætningen tilkommende frie Valgret. Det er ikke rigtigt, naar den ærede Læser mente, at denne Sag ikke havde været erindret ved Behandlingen af Fæsteloven, at man der ikke havde husket paa de smaa Eiendomme. Det skete ved Behandlingen af Loven af 19de Februar 1861; men man gif ganske vist ud fra den Forudsætning, at de Erstatningsbestemmelser, som da agtedes indførte med Hensyn til Fæstegaarde, ikke kunde finde Anvendelse paa Huslobder. Der var ingen Tvivl om, at de ikke i nogen Henseende kunde finde Anvendelse paa Leiehuse, og Tscherning udtalte endvidere, at, hvor ønskeligt det end kunde være, at Bestemmelserne om Erstatningsydelse ogsaa kunde udstrækkes til at gjælde om Fæstehuse, saa erkjendte